

Az európai környezet — Helyzetkép és kitekintés 2005

Összefoglaló

Európai fejlesztések, helyi választási lehetőségek, globális hatások

Az európaiak megbecsülik a környezetüket — derül ki az Eurobarometer közvélemény-kutatásaiból, amelyek szerint a többség (a lakosság több mint 70 %-a) szeretné, ha a döntéshozók egyenlő súllyal kezelnék a környezetvédelmi, a gazdasági és a társadalmi politikát. Magánszemélyként az európaiak készek arra, hogy bizonyos környezetvédelmi tevékenységet folytassanak, bár többet is tennének, ha jobban tájékoztatnák őket azokról a környezetvédelmi választási lehetőségekről, amelyek kevésbe vagy akár semmibe sem kerülnek számukra. Akkor is többet tennének, ha biztosra vehetnék, hogy a polgártársaik hasonlóképpen cselekszenek.

Az elmúlt 30 év során sok minden történt az európai környezet állapotának javítása érdekében. A legtöbb benzin ólmozatlan lett. Fokozatosan beszüntették az ózonréteget lebontó klórozott-fluorozott szénhidrogének (CFC-k) alkalmazását. A közúti közlekedésből származó nitrogén-oxidok kibocsátása körülbelül 90 %-kal csökkent ahhoz képest, mint amilyen akkor lett volna, ha a katalizátorokat nem vezetik be.

A városi szennyvíz egyre nagyobb arányú kezelése lehetővé teszi, hogy Európa folyói, tavai és torkolatvidékei a szennyezésből 'felépüljenek'. A védett természeti övezetnek minősített területek az Európai Unióban ma már az összterület 18 %-át teszik ki, amely segíti az ökoszisztémák fenntartását és a biológiai sokféleség megőrzését. Az erdők területe némileg növekszik, és egyes régiókban gyorsabb ütemben áll helyre, mint korábban. Mindez és még sok más javulás az embereknél az egészségüket és életminőségüket szolgáló előnyökként jelentkezik.

Mindazonáltal továbbra is maradnak jelentős kihívások a jövőre nézve. A legsürgetőbb ezek közül az éghajlatváltozás, amelynek a hatásait egyértelműen felfedezni vélik az egyre gyakoribb szélsőséges időjárási eseményekben, a regionális vízhiányokban és az olvadó sarki jégben. További kiemelt környezetvédelmi terület a levegőszennyezés és a vegyi anyagok szabályozása annak érdekében, hogy csökkenjenek az egészséget és

a környezetet érő káros hatások; a termőföldnek mint termelő erőforrásnak és a biológiai sokféleség háttérének megőrzése; az édesvíz minőségének és mennyiségének javítása; az óceánok egészséges állapotának biztosítása. Az óceánok olyan kulcsfontosságú ökoszisztémák, amelyek a számunkra létfontosságú ökológiai javak és 'szolgáltatások' közül sokat fenntartanak.

E kihívások némelyikére a választ a megújuló energiaforrások — például a szél- és a napenergia — fokozott használata jelentheti az olyan véges, meg nem újítható erőforrásokkal szemben, amelyeket mind a fejlett, mind a feltörekvő gazdaságok egymással versengve igyekeznek kimeríteni.

A jelen környezetvédelmi problémáinak gyökere Európa földhasználati módjában és gazdasági szerkezetében, valamint életmódunkban rejlik. Ezeket nehéz változtatni. Ami viszont szembevetődik: a környezetvédelemben a hangsúly a gyártási kérdésekről a fogyasztási kérdésekre tevődött át. A környezeti és az egészségügyi hatások alaposabb ismerete pozitívan befolyásolná mindennapi választásainkat abban, hogy mit vásároljunk, hol éljünk és dolgozzunk, illetve hova utazzunk.

1990 és 2002 között a 15-ök Európájában harmadával nőttek a háztartási kiadások. Az előrejelzések szerint 2030-ra a 25 tagúra bővült Európai Unióban ez a szám megduplázódhat, miközben jelentős eltérések maradnak az egyes jövedelmi csoportok és régiók között. A mindinkább globalizált gazdaságban a fogyasztói döntések nem csupán az európai környezetre, hanem a világ sok más részére is fokozottan kihatnak. Mélyreható kutatással jobban meg kell értenünk a lehetséges hatásokat annak érdekében, hogy elősegíthessük egyes jelenlegi és a jövőbeli negatív tendenciák visszafordítását.

Az egy főre jutó körülbelül öt 'globális hektárral' az EU-25 'ökológiai lábnyoma' — vagyis az a becsült földterület, amely az általunk elfogyasztott készletek megtermeléséhez, és az általunk termelt hulladékok lekötéséhez szükséges — megközelítőleg a fele az Egyesült Államok hasonló területének, de még így is nagyobb, mint Japáné. Több mint a kétszerese továbbá az olyan országokénak, mint Brazília, Kína vagy India. A természeti erőforrások teljes felhasználása máris mintegy 20 %-kal

magasabb, mint a pótlás mértéke évről-évre. Mondhatjuk úgyis, hogy 'a tőkét éljük fel, nem a kamatokat'.

Növekvő városiasodás, felhagyott földek

Az európai népesség közel háromnegyede városi és elővárosi területeken él, amelyek az EU teljes földterületének mintegy 10 százalékát teszik ki. Ez kezelhetőnek tűnik, mindazonáltal az intenzitással és a többcélú területhasználattal kapcsolatos érdeklentétek visszahathatnak Európa azon távol eső, értékes területeire, ahol még az eredeti földhasználat folyik.

Egy közelmúltbeli elemzésből kiderült, hogy további több mint 800 ezer hektárnyi természetes termőképességű földet alakítottak át mesterséges felületekké, lakások, irodák, üzletek, gyárak és utak számára, ami 1990 és 2000 között 6 %-kal növelte a kontinens városi területeit. Ez megegyezik Luxemburg területének háromszorosával, és a természeti tőke jelentős zsugorodását jelenti. A városok terjeszkedésének egyik kulcsfontosságú tényezője, hogy a jó mezőgazdasági földterület olcsóbb, mint a már urbanizált terület.

Az idegenforgalom továbbra is gyorsan növekszik, amely részben a repülőutak alacsony árának, részben pedig az európai népesség gazdagodásának és öregedésének köszönhető. A városok terjeszkedéséhez az idegenforgalom is hozzájárul, különösen a part menti agglomerációk mögötti területeken, például az erőteljesen fejlett földközi-tengeri partvidék mentén. A rosszul tervezett turizmusfejlesztés szintén fokozhatja a víz szempontjából már így is igénybe vett területek terhelését.

Ahogy növekednek a városi területek, úgy egyre intenzívebben használják a környező területek föld- és vízkészleteit. E növekedés kihat az olyan kulcsfontosságú 'szolgáltatásokra', mint például a talajvizek természetes átszűrése az ivóvizet tartó rétegekbe, valamint a mocsaras területek és a kisüzemi külterjes mezőgazdasági területeken található genetikai sokféleség megőrzése – amelyről azt gondoljuk, hogy a természettől ingyen kapjuk. Az erdővel borított területek megszüntetése gyökeresen megváltoztathatja a csapadékvíz lefolyását

sárlavinákat és egyéb problémákat idézve elő, miközben megnöveli az árvízzel fenyegetett területeket.

Itt az éghajlatváltozás

Az éghajlat megváltozása folyamatban van. Az európai átlaghőmérséklet az elmúlt 100 év alatt 0,95 Celsius fokkal emelkedett, és a következő évszázadban 2–6 fokos növekedése várható. Egyes területeken a mezőgazdaság valószínűleg hasznot fog húzni a hosszabb termesztési időszakokból, másutt viszont a súlyos vízhiányok és a még súlyosabb (és kevésbé előrejelezhető) időjárási események kockázatosabbá teszik majd a gazdálkodást.

A tengervíz hőmérsékletének emelkedése miatt a mind a tenger élővilágára, mind az emberekre káros 'algavirágzások' (mérgező növényi plankton) nagyobb valószínűséggel fordulnak elő. A tápláléklánc legalján található állati plankton, és az azt fő táplálékforrásként fogyasztó halak követik a hőmérsékletváltozás alakulását. Egyes fajok máris ezer kilométerrel északabbra vándoroltak. A szárazföldi állat- és növényfajta is mozgásban vannak. Bizonyos fajok esetében azonban a vándorlás sajnos szóba sem jöhet. A legnagyobb magasságokban élő alpesi fajok kezdenek kifogyni a lehetőségekből következő lakóhelyük megválasztását illetően.

Mіндеzekre válaszul az EU miniszterei azt tűzték ki célul, hogy az átlaghőmérséklet hosszú távú globális növekedését az iparosodás előtti szintnél legfeljebb 2 fokkal magasabb értékre korlátozzák. Arra is rámutattak, hogy e cél eléréséhez szükséges lehet a CO₂-koncentráció jóval 550 ppm alatti szinten tartása, amely megköveteli, hogy 2050-ig a fejlett országokban az 1990. évi szinthez képest mintegy 60–80 %-kal csökkentsék az üvegházhatású gázok kibocsátását. Rövid távon az EU — általánosságban véve — jól halad a kiotói célkitűzések megvalósításával, amely az uniós kibocsátás-kereskedelmi rendszer és más intézkedések, például az európai éghajlatváltozási program eredménye. A 2020-ra szóló középtávú célját — az üvegházhatású gázok kibocsátásának az 1990. évi szinthez képesti 15–30 %-os mérséklését — azonban nehezebb lesz elérnie.

Az EEA (Európai Környezetvédelmi Ügynökség) forgatókönyv-tanulmányai arra a következtetésre

jutottak, hogy az alacsony szénkibocsátású gazdaság kulcsa elsősorban három intézkedésben rejlik: az energiafelhasználás csökkentésében, a megújuló energia arányának növelésében és az energiahatékonyság fokozásában az energiatermelésben és -felhasználásban, mégpedig további energiatakarékosági intézkedések révén. A megújuló források energiatermelési célú felhasználása fokozatosan terjed, miközben az atomenergia szerepének esetleges növelése a legtöbb országban változatlanul nyitott és heves viták tárgyát képező kérdés.

Lassú haladás az energiaszükséglet kezelésében

2000 óta tapasztalható, hogy az energiatermelés nagyobb hatékonyságát és az ipar csökkenő energiaszükségletét a lakosság és a szolgáltatói ágazat növekvő energiafogyasztása ellensúlyozza. Egyre több háztartásban használnak egyre nagyobb számú villamos készüléket. Vizsgálatok bizonyítják például, hogy ma már a készenléti üzemmódba kapcsolt elektromos készülékek felelnek a háztartási villamosenergia-fogyasztás 3–13 %-áért.

Az Európa-szerte tapasztalható energiaigény 2030-ra várhatóan közel 20 %-kal fog növekedni, azaz jóval lassabb ütemben, mint a GDP megjósolt növekedési aránya, ugyanakkor az éghajlatváltozás elleni küzdelem követelményei szerint nem ebbe az irányba kellene haladnunk. Az energiahatékonyság javításához szükséges költséghatékony intézkedések alkalmazása továbbra is alacsony szinten van. A hatékonyabb kapcsolt hő- és villamosenergia-termelő erőművek javíthatnák az energiaellátás hatékonyságát. Átmeneti technológiaként szolgálhatna a szénlekötés és tárolás. Az épületek, járművek és fogyasztási javak energiahatékonyságával kapcsolatos, piaci alapú eszközökkel és rendeletekkel ösztönzött intézkedések elősegítenék a kereslet mérséklődését.

A megújuló energiaforrásokba, az energiahatékonyságba és a hidrogénbe mint energiaforrásba történő tartós beruházás középtávon elősegíthetné Európa fosszilis tüzelőanyagtól való függőségének csökkentését. Ez utóbbi különösen a közlekedési ágazatot segítené, amelyek a növekvő európai energiaszükséglethez és a CO₂-

kibocsátáshoz történő hozzájárulása nő a leggyorsabban. Aggasztó módon ez a tendencia várhatóan a következő évtizedekben is folytatódni fog. Különösen arra lehet számítani, hogy 2000 és 2030 között a légi közlekedés megkétszerezze a közlekedés egészében elfoglalt részesedését.

Az EU elkötelezett vezetői szerepet vállal azáltal, hogy nagyra törő célokat tűz ki az üvegházhatást előidéző gázkibocsátások csökkentésére. Azt is felismerte, hogy a tétlenség túlságosan nagy kockázatot jelent. Az EEA forgatókönyvei szerint az alacsony széntartalmú energiaforrásokra történő áttérés magasabb energiaszámlákat jelent majd a fogyasztók számára. Azonban a tétlenségnek is ára van, ahogyan arra számos, a kérdést vizsgáló tanulmány egyre inkább rávilágít. Az egyik ilyen tanulmány azt sugallja, hogy 'a szén társadalmi költségei' — a légkörbe juttatott minden egyes tonna szén globális társadalom számára felmerülő költségei — tonnánként 60 euró körül mozognak. Más tanulmányok sokkal magasabb költségeket említenek. A különböző becslések attól függnek, hogyan fejezzük ki pénzügyi értékben az éghajlatra, a mezőgazdaságra, a levegő minőségére, a kártevőkre, a vízkészletekre és a betegségekre gyakorolt hosszú távú hatásokat.

E költségeket akkor tudjuk távlati szempontból vizsgálni, ha figyelembe vesszük az üvegházhatású gázok kibocsátásait az EU-25-ben, amelyek országtól függően személyenként 5 tonnától 25 tonnáig terjednek (ami 300–1 500 euró/fő társadalmi költséget jelent). Ez felér a 2030-ra egy alacsony szénfelhasználású gazdaságra számított, egy főre jutó 45 eurós becsült járulékos költséggel — az utóbbi lényegesen kedvezőbb.

Egészségesebbek vagyunk, de változatlanul ki vagyunk téve a szennyező anyagoknak

Európa nagy haladást ért el a levegőszennyezés számos formájának csökkentése terén. Nevezetesen, sok helyen megszűnt a szmog és csökkentek a savas esők. A finom részecskék, és különösen a talajszint közelében található ózon magas koncentrációi azonban sok városban és a környező területeken még mindig egészségügyi

problémákat okoznak. A talajsztint közelében található ózon Európa vidéki területeinek jelentős részén az ökoszisztéma egészségét és a termést is károsíthatja.

A kibocsátások csökkentése ellenére a szennyező anyagok koncentrációi továbbra is magasak, gyakran meghaladják a meglévő célkitűzéseket. A szennyezettség csökkenti a várható élettartamot, korai halált és különféle egészségkárosodásokat okoz. A közlekedés növekvő forgalma — az elmúlt 10 évben 30 %-kal nőtt az áruszállítás és 20 %-kal a személyszállítás — azt jelenti, hogy a jelentős technológiai fejlesztések nem vezettek a kibocsátások nagy, általános csökkenéséhez.

Európa évente 200 millió munkanapot veszít a levegőszennyezéssel összefüggő betegségek miatt. Ezenfelül, az OECD becslése szerint az európai kisgyermekek körében a halálesetek és betegségek 6,4 %-át a szabadtéri szennyezés okozza. Ez a szám aránytalanul magasabb az új EU-tagállamokban. A 2005 szeptemberében közzétett, a levegőszennyezési tematikus stratégiát alátámasztó elemzés kimutatta, hogy az emberek egészségére és az ökoszisztémákra gyakorolt lényeges hatások akkor is megmaradnának, ha a meglévő jogszabályokat teljes mértékben végrehajtanák.

A közlekedési technológiákban megjelenő összes fejlesztésnek — a hibridektől a hidrogén-meghajtású járművekig — megvan a maga szerepe az érintettség csökkentésében. Ugyanez vonatkozik várostervezésre is, amely a gépjármű-közlekedés valódi választási lehetőségeként sok városi területen integrált közlekedési megközelítéseket kínálhatna.

Európa polgárait az élelmiszerből és a modern fogyasztási cikkekből — köztük a bútorokból, a ruhákból és a háztartási termékekből — származó vegyi szennyező anyagok növekvő elegye is veszélyezteti. Egyre nyilvánvalóbbá válnak a vegyi anyagok és a szaporítószervek rákjai (here-, prosztatata- és mellrák), illetve a gyermekkori fehérvérűség közötti összefüggések. Egyértelmű bizonyíték még nincsen, de az emberek vérmintáiban és a környezetben talált vegyianyag-nyomok mindenütt előforduló jelenléte nyilvánvaló aggodalomra ad okot. Ezen a téren fel lehetne lépni. Ha kevesebb veszélyes vegyi anyagot használnának a gazdálkodásban,

és ezáltal kevesebb maradna vissza a fogyasztói termékekben, ez elősegítené az ilyen kémiai keverékek nagymértékben ismeretlen hatásainak mérséklését.

A szennyezés megelőzése kifizetődik

Nagy erőfeszítések történtek az európai vízszennyezés kiküszöbölése és a vízszennyező ipari hulladékok mennyiségének csökkentése érdekében. Van még azonban mit tenni, a települési szennyvízkezelésről szóló irányelv teljes megvalósításáig. Az eddigi előrehaladást tőkebefektetések és a korszerű kezelési formák révén sikerült elérni.

A jövőbeli tendenciák azt mutatják, hogy a szennyvíz útján történő szennyezést tovább fogják mérsékelni, különösen az EU-10 országokban (új tagországok), ahol ezt 2007-től az EU strukturális és kohéziós alapjaiból támogatják. Az elmúlt 20 év szennyvízkezelési politikáiból származó tapasztalatok azt mutatják, hogy a kezelési kapacitásokba történő befektetések a szennyezés forrásánál történő csökkentésére irányuló ösztönzőkkel összekapcsolva a leginkább költséghatékony módot kínálják az ilyen szennyezés mérséklésére.

Az Európai Unió a nitrátrányelvhez hasonló politikák segítségével arra törekszik, hogy mérsékelje a mezőgazdaságból származó szennyezést. Mindeközben az ivóvíz minőségét továbbra is a vízügyi ágazat által végrehajtott beruházások biztosítják. A szerves és műtrágyák, valamint a növényvédő szerek használatából származó beszivárgás tovább szennyezi Európa folyóit és felszín alatti vizeit. Bár várhatóan az ilyen vegyi anyagok használata csökkenni fog az EU-15-ben (régibb tagországok), az EU-10-ben a műtrágyák használata a mezőgazdasági termelés intenzívebbé válásával 2020-ig várhatóan 35 %-kal nő majd.

Az Európa felszín alatti vizeivel kapcsolatos minőségi problémák sok területen fenn fognak maradni, mivel több évtizedbe telhet, amíg a talajba kerülő szennyező anyagok eléri a folyókat, tavakat és a vízkészleteket. A gazdálkodási gyakorlatok megváltoztatásával történő megelőzés költséghatékonyabb, mint a helyreállítás, különösen hosszabb távon.

A természeti erőforrások kimerítése

A világ halállományainak állapota szemlélteti a természeti erőforrások túlzott igénybevételével és az

ökoszisztémák funkcióinak károsításával járó veszélyeket. A hal az utolsó fő vadon élő élelmiszerforrásunk. Az ENSZ Élelmészeti és Mezőgazdasági Szervezetének (FAO) becslései szerint a Föld halállományainak 75 %-át túlhalásszák, és egyre ritkábbak lesznek az olyan csúcsragadozók, mint a tonhal és a cápa.

Mivel Európa halállományai közül sok már kimerült, az európai halászflootta messzebbre hajózott, amelyet kétoldalú megállapodások és támogatások tettek lehetővé. E flották – a csúcsfajták jelentős mennyiségeinek kifogásával – szerepet játszottak a 'tápláléklánc lehaladásában'. Ezáltal sok, kereskedelmi szempontból fontos faj veszélyeztetetté vált, amely az ökoszisztéma szerkezetét is fenyegeti.

A szárazföldön az európai földterület 18 %-ának védetté minősítése a Natura 2000 hálózat részeként hozzá fog járulni ökoszisztémái egészségének és sokszínűségének biztosításához. Mindazonáltal Európa tájképei, amelyek kulturális örökségének döntő fontosságú részét képezik, és a biológiai sokszínűség alapvető lakhelyei, széleskörű és esetleg visszafordíthatatlan változásokon mennek keresztül. E változások mind a fajták, mind az ökoszisztéma működésére hatással vannak.

Az 1990-es évek során az élőhelyek és az ökoszisztémák legnagyobb veszteségeit a kontinens biológiai sokféleségének szempontjából a puszták, a cserjések és a tundrák, valamint az ingoványos területek, mocsarak és lápok szenvedték el. A megmaradt vizes területek közül sok elveszett a part menti fejlesztések, a hegyi víztározók és a folyammérnöki munkák miatt. Hasonlóképpen, bár ma Európa nagyobb részét borítják fák, mint a közelmúltban, sok erdőt a korábbi gyakorlatnál intenzívebben termelnek ki.

Ezek a veszteségek hatással vannak az egyes fajokra. A vadon élő állatok döntő fontosságú lakóhelyeinek megőrzésére irányuló európai stratégia részét képező védelmi politikák ellenére sok faj továbbra is veszélyeztetett, köztük az őshonos emlősök 42 %-a, a madarak 15 %-a, a lepkék 45 %-a, a kétéltűek 30 %-a, a hüllők 45 %-a és az édesvízi halak 52 %-a.

Európa talaja egyedülállóan változatos, és kontinens-szerte több mint 300 főbb talajtípus található. Az elveszett talaj végül is kicserélődhet természetes folyamatok során, de

mindössze néhány centiméternyi új talaj képződése akár 50 évig is eltarthat. A talajt nem megújuló erőforrásnak kell tekinteni. Sok veszély fenyegeti – erózió, tömörödés, szennyeződés és savasodás. Ezeket mindeztidáig nehéz volt kezelni, és várhatóan továbbra is kihívást jelentenek majd a városiasodás, az intenzív földművelés és ipartelepítések/ ipari kitelepítések jövőben várható európai fejlődésével összhangban.

Szerte Európában egyre nő a víz iránti igény, különösen a háztartási szektorban. Az új tagállamokban a háztartási vízhasználat a következő évtizedben várhatóan 70 %-kal fog növekedni. Több vizet használnak fel ezenkívül az élelmiszernövények öntözéséhez is, különösen Dél-Európában, ahol máris jelentkeznek a vízhiány jelei. Az éghajlatváltozás várhatóan kiterjeszti és fokozza ezt a problémát. A bőséges és megbízható tisztavízellátás hosszú távú rendelkezésre állása fontosabbá válik majd a jövőbeni földhasználat-tervezésben, különösen a Földközi-tenger térségében.

Az elmúlt évtized során Európának sikerült viszonylagosan szétválasztani a gazdasági növekedést az anyag- és energiafelhasználástól. Az erőforrás-felhasználás abszolút értékben azonban állandó maradt. Nagy különbségek állnak fenn az EU-országok között: az anyagintenzitás tartománya mintegy 11 kg/euró értékűtől kevesebb mint 1 kg/euróig terjed. E különbségek részben a gazdasági tevékenységnek az ipar és a szolgáltatások közötti egyensúlyával magyarázhatók. Mindazonáltal Nyugat-Európában az erőforrás- és energiatermelékenység átlagban négyszer magasabb, mint az új EU-tagállamokban. Ez fontos lehetőségeket nyújt ahhoz, hogy az erőforrás-termelékenység terén technológiaátadás és más intézkedések által nagyobb egyensúlyt lehessen elérni az EU-15 és az EU-10 között.

Integráció, újítás és piaci reform

Az EU sikeres környezetvédelmi politikái az elmúlt 30 év során jórészt a jól látható pontforrásra összpontosítottak. E problémákkal főleg szabályozás és technológiai újítások segítségével foglalkoztak. Most az jelenti a kihívást, hogy a legkiterjedtebb szennyezési forrásokhoz leginkább hozzájáruló gazdasági ágazatok

számára hosszú távú politikákat lehessen kidolgozni és megvalósítani.

A jelentős előrehaladás valószínűleg több évtizednyi következetes, hosszú távú, mindazonáltal rugalmas, a polgárok széles körű támogatását élvező politikai döntéshozatalt igényel majd. Ez azt jelenti, hogy a közérdekű tájékoztatás és a tudatosságnövelő intézkedések egyre fontosabbak lesznek a politika hatékony alakításában.

A hatékony szakpolitikáknak a magatartásbeli változásokat is ösztönözniük kell az európai fogyasztók körében, és különösen a közlekedési, energia- és mezőgazdasági ágazatokat kell a kevésbé környezetkárosító tevékenységek felé terelniük. A hosszú távú intézményi reform és a nagyobb ökológiai hatékonyságot serkentő pénzügyi tervezés elősegítheti az ilyen tevékenységek előmozdítását. Ezek kiegészíthetők piaci eszközök használatával. Például a környezetkárosító beruházások támogatásától a gyártás, az energiaszállítás és a mezőgazdaság terén végrehajtandó ökológiai újítások fejlesztésének és használatának támogatása felé történő elmozdulás nagyban elősegíthetné a fenntarthatóbb gazdasági tevékenységek felé történő átmenetet.

Sok EU-s politika már tartalmaz környezetvédelmi célkitűzéseket, és jelentős költségvetési összegeket fordítanak a környezetvédelmi célokkal összhangban lévő fellépések és magatartások ösztönzésére, például a közös agrárpolitika keretében. Mindazonáltal, tekintettel a földhasználatból származó változások általános természetére, Európának előnye származhat az ágazatok közötti fokozott együttműködésből a kiegyensúlyozott területi kohézió megvalósítása érdekében, például a regionális város- és közlekedéstervezés, valamint az EU strukturális és kohéziós alapjainak kihasználása révén.

A közlekedési ágazat jó példát kínál az integráltabb megközelítésekből eredő haszon bemutatására. E szektor esetében azt látjuk, hogy számtalan olyan, kölcsönösen egymáshoz kapcsolódó hatótényező és kényszer van jelen, amelyek kihatással vannak a környezetre. Egyrészt az ágazat az olyan levegőszennyező anyagok jelentős csökkentését érte el, mint az ózonképződés elővegyületei és a savasodást okozó anyagok. Másrészt azonban az üvegházhatású gázok kibocsátása továbbra

is nő, minthogy a szállítási igények (teher- és személy) felülmúlják a technológiai fejlesztésekkel és szigorúbb szabályozással az energiával összefüggő kibocsátások terén elért javulásokat.

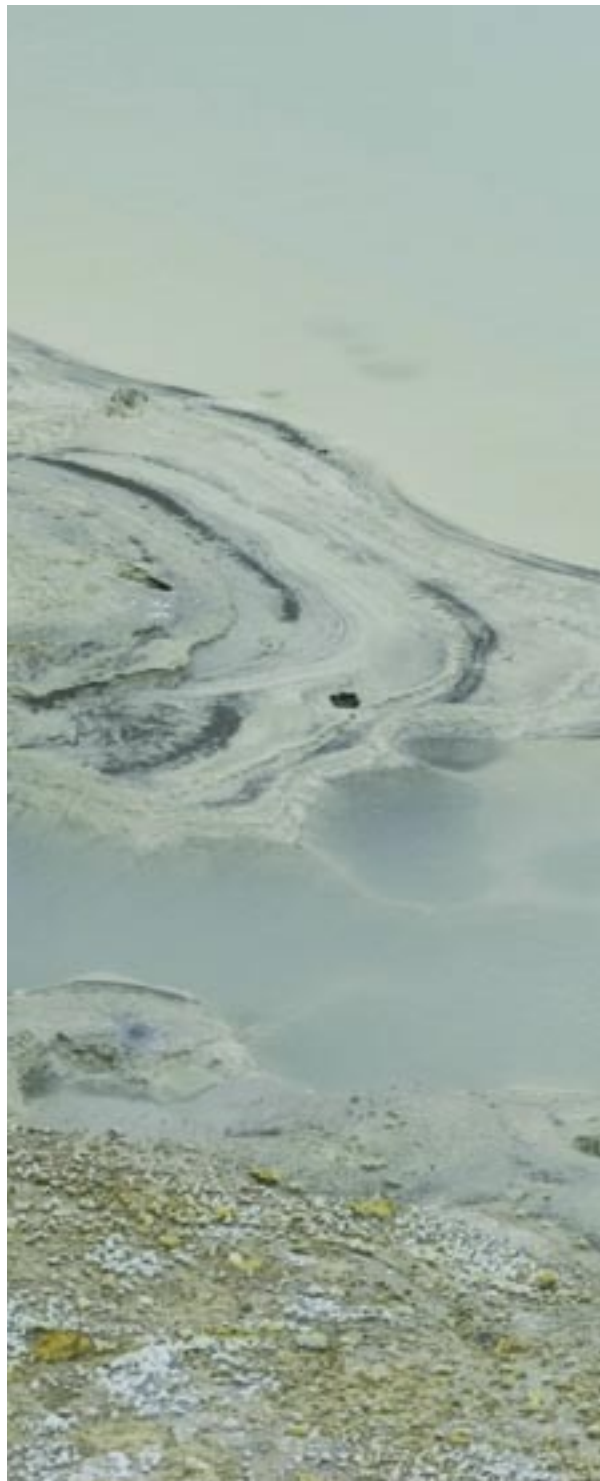
A városfejlesztéssel összhangban a közlekedési infrastruktúra háromféle hatással van a földre. Hozzájárul a jó mezőgazdasági földterületek felhasználásához, a növekvő ütemű talajtakaráshoz és az élőhelyek széttöredezettségéhez az Európai Unió teljes területén. Ezenkívül a lakosság jelenős részét magas zajszinteknek teszi ki.

A közúti és légi mobilitás iránti megnövekedett kedvünk olyan közlekedési kérdéseket idézett elő, amelyek a környezetvédelem/fenntarthatóság témakörében a napirend élére kerültek, a városi szinttől a világszintű irányításig. Ez tükrözi a közlekedés jelentette kihívások széles skáláját a helyi problémáktól (várostervezés) egészen a globálisakig (üvegházhatású gázok és éghajlatváltozás).

A hosszú távú, integráltabb fellépések már eddig is jelentős előnyöket nyújtottak. A benzin adója a gazdasági ösztönzőkben a piaci eszközök útján végbemenő hosszú távú váltások hatékonyságát szemlélteti. Az amerikai és európai járműtechnológiák alapvetően ugyanazok. Mindazonáltal az 50 % körüli európai üzemanyagadók változásokat ösztökéltek a fogyasztói magatartásban. A technológiák használatára irányuló politikai nyomással együtt e tényezők az elmúlt évtizedekben csaknem kétszer olyan üzemanyag-takarékossá tették az új európai autókat, mint amilyenek amerikai társaik, ahol az üzemanyagra kivetett adó sokkal kisebb. Tanulmányok igazolják, hogy tetemes megtakarítás érhető el az energiaintenzitásban, ha hasonló megközelítéseket alkalmaznak az energia árképzésénél.

Amit tehetünk

Az adóreform hozzájárulhat egy fenntarthatóbb, egészségesebb környezet létrehozásához. Az adóalap fokozatos elmozdulása az olyan 'jó erőforrások' megadóztatásától, mint a beruházás és a munkaerő az olyan 'rossz erőforrások' megadóztatása felé, mint a

szennyezés és a rossz hatékonyságú használat, szintén elősegítené a környezetvédelmi költségek beépítését a szolgáltatások és a termékek áraiba. Ez idővel realisabb piaci árjelzéseket hozna létre.

A politikai döntéshozók védelmi intézkedéseket dolgozhatnak ki annak biztosítására is, hogy a környezetvédelmi adók ne legyenek szociálisan méltánytalanok. A társadalom szegényebb tagjai általánosságban a jövedelmük nagyobb hányadát költik olyan alapvető szükségletekre, mint az élelmiszer, a víz és az energia. Vizsgálatok kimutatták, hogy a villamos áram adói különösen a szegényeket sújtják, míg a közlekedési adók viszonylag kis mértékben érintik a szegényeket, akik kisebb hozzáféréssel rendelkeznek a magánközlekedéshez. A szennyezési adók a társadalmi csoportokra gyakorolt hatásukat tekintve általában semlegesek.

Azok a politikák, amelyek több adóbevételt származtatnak a fogyasztásból, és kevesebbet a munkaerőből, egy szélesebb és bővülő adóalapot is biztosíthatnának, válaszul mind a munkaerő fogyatkozására, mind az öregedő társadalomra.

A 6. környezetvédelmi cselekvési program alapján kidolgozás alatt álló hét tematikus stratégia a hosszú távú tervezést ösztönzi, az ágazati integrációs politikákkal és az Európai Unió fenntartható fejlődés stratégiájával együtt.

A hosszú távú, összefüggő politikák serkenthetik az ösztönzők pénzügyi eszközökből, piaci árakból és adókból történő újraképzését, amelyre szükség lesz a bolygó

természeti erőforrásainak használatából eredő emelkedő és egyre nyilvánvalóbb költségek csökkentésére. Az ökológiai hatékonyságból eredő nyereségek ezenkívül az európai gazdaság versenyképességét is erősíthetik. A nagyobb energia- és erőforrás-termelékenység segítségével Európában részlegesen ellensúlyozni lehetne más, Ázsia és Dél-Amerika feltörekvő gazdaságai által élvezett versenyelőnyöket is.

Mindazonáltal, az EU-ban minden irányítási szinten jelentős akadályai vannak a politikák hatékony végrehajtásának. Az EEA vizsgálataiból kiderül, hogy az intézményi szerkezet ugyanolyan fontos lehet, mint magának a politikának a megtervezése.

Az elmúlt évtizedek során elért környezetvédelmi nyereségek iránti általános támogatás tükröződik az Eurobarometer 2005. évi felmérésének eredményeiben, amelyekből az is kitűnik, hogy az európai polgárok készek többet is tenni. Ez a jelentés azt mutatja, hogy valóban többet kell tenniük mind a kormányoknak, mind a polgároknak annak érdekében, hogy a gazdasági fejlődés összhangba kerüljön a Föld teherbíró képességével.

Európa jó helyzetben van ahhoz, hogy egy intelligensebb, tisztább, versenyképesebb és biztonságosabb európai társadalom létrehozásával vezető szerepet töltsön be e téren. Az ilyen fejlesztések ösztönöznék a globális ökológiai hatékonyság és méltányosság javulását, amely végső soron az európai életminőség záloga.